

Денисюк Ю. І.

Національна академія сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ МЕМОРАНДУМІВ БАРАКА ОБАМИ ТА ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЗА 2017 Р.

У статті увага зосереджена на аналізі президентських меморандумів колишнього президента США Барака Обами (2009–2015 рр.) та чинного президента Дональда Трампа (за період 2017 р.). На першому етапі описано результати аналізу структурних особливостей досліджуваних текстів. Встановлено, що у президентських меморандумах Дональда Трампа відбулися зміни в частково змінних елементах. У Барака Обами предмет меморандуму дублює назву меморандуму, а від березня 2017 р. в Дональда Трампа вже дубльовано адресата та назву меморандуму. Встановлено, що в меморандумі Барака Обами акцентовано на його предметі, на важливості того, про що йтиметься. У Дональда Трампа зроблено наголос на адресаті – очевидно, для підкреслення важливості виконання обов'язків, покладених на певних державних службовців. Через зосередження уваги на адресатові президент показує, хто відповідальний за виконання поставленого завдання та хто відповідатиме за його невиконання. Визначено, що в президентських меморандумах Дональда Трампа відбулися зміни в тематичних групах. Поділ здійснено з урахуванням лексем-специфікаторів, що визначають належність тексту до конкретної тематичної групи. Виокремлено три тематичні групи досліджуваних текстів відповідно до їхньої спрямованості: 1) щодо організаційного забезпечення структур і відомств із питань внутрішньої політики; 2) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств з питань зовнішньої політики; 3) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств у питаннях безпеки. Найчисельнішою тематичною групою є тексти з питань безпеки. Порівнюючи тематичні групи Барака Обами, пропонується нова тематична група, пов'язана з урегулюванням питань безпеки, де президент акцентує на гарантуванні безпеки у США. Спираючись на аналіз тематичних груп, автор здійснив вибірковий аналіз мовнокультурного коду кожної з груп з використанням програми автоматизованого контент-аналізу. На завершальному етапі встановлено, що спільною рисою є гібридність мовленнєвого жанру.

Ключові слова: президентський меморандум, президентський дискурс, президент, структурні елементи, тематичні групи, мовленнєвий жанр.

Постановка проблеми. Комунікативні процеси відіграють нині основну роль у політико-управлінській діяльності й слугують головним управлінським інструментарієм. Однією зі сфер застосування цього інструментарію є широка й інтенсивна інформаційна взаємодія політичних суб'єктів і державних структур. Рівень зв'язків «президент – органи державного управління» є визначальним у політичному структуруванні президентської республіки США, підвищенні рівня її керованості, забезпеченні легітимності влади. Інформаційна діяльність президента як глави держави, гаранта прав і свобод громадян, суспільного лідера та символу американської демократії знаходить вияв у президентському дискурсі, який визначають як *talking institution* [10].

Президентський дискурс як інтерактивна діяльність є статусно орієнтованим і породжується інститутом президента. Він представлений

широкою жанровою палітрою, в якій вагоме місце займає президентський меморандум.

Президентський меморандум є облігаторним жанром у складі адміністративних наказів. З урахуванням формальної цілості й структурованості на рівні побудови (з боку адресанта) та впізнаваності на рівні сприйняття (з боку адресата) пропонуємо таке визначення жанру президентського меморандуму: **президентський меморандум** (далі – ПрМ) – типізована писемна форма мовленнєвої комунікації президента, спрямована на внутрішнє використання в системі державного управління, що має комунікативну мету передавання інформації, яка спонукає адресатів до обов'язкового виконання певних дій [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники підкреслюють роль політичних інститутів влади як комунікативного посередника в соціальному регулюванні, який оперує

текстами. Президентський дискурс (далі – ПрД) як різновид політичного дискурсу є багатовимірним мовленнєвим явищем, яке не має вичерпного наукового опису в сучасній парадигмі комунікативно-дискурсивних мовознавчих студій і нерідко виступає синонімом інших понять – президентська промова чи президентська риторика. Окремі аспекти дослідження президентського та політичного дискурсів були об'єктами уваги мовознавців Ф. Бацевича [1], О. Шейгал [8], Т. Хомутової [7], Н. Кондратенко [5], О. Спиридовського [6], Ф. Ауштермоля [9] та ін.

Постановка завдання. Мета дослідження – розглянути та порівняти структурні особливості президентських меморандумів письмових текстів, які породжуються соціальним інститутом президента США, встановити спільні та відмінні ознаки жанру президентського меморандуму на основі порівняльного аналізу, виокремити тематичні групи в президентських меморандумах Д. Трампа.

Виклад основного матеріалу. Президент США Б. Обама 11 січня 2017 р. виступив із «прощальною» промовою, в якій підбив підсумки свого правління і висловив низку побажань американським громадянам. Такі виступи президентів, що покидають Білий дім, уже стали традицією, і на прощальну промову керівника держави чекають не менше, ніж на щорічне звернення до конгресу. Наступником Обами на посаді президента США став Д. Трамп.

Основну частину виступу президент Обама присвятив потребі зберігати й вдосконалювати американську демократію, яка, на його думку, є основою виняткового місця США у світі, а також запорукою прогресу й процвітання країни. Зміст був приблизно таким: без розвитку демократичних інститутів, які часом можуть не подобатися тим, хто при владі, в деякій перспективі гірше стане всім, разом із президентами і міністрами. Саме тому Обама підкреслив, що зробить усе можливе, аби передавання влади Трампові відбулося якомога гладше й спокійніше, хоча він особисто може й не дуже захоплюватися новим президентом [11].

Від 20 січня 2017 р. президент Трамп видав 114 меморандумів (Табл. 1). Аналіз цих висловлень засвідчує, що більшість із них мають структуру, аналогічну до ПрМ Обами, однак є й відмінності.

У ПрМ Б. Обама всі структурні елементи поділено на незмінні елементи, частково змінні та факультативні [4]. До незмінних належать чотири обов'язкові елементи, які збереглися в ПрМ Д. Трампа: 1) місце видання; 2) підрозділ, який видає; 3) попередня вказівка; 4) підпис.

Відбулися зміни в частково змінних елементах. У ПрМ Б. Обами предмет меморандуму дублює назву меморандуму, а від березня 2017 р. в ПрМ Д. Трампа вже дубльовано адресата та назву меморандуму. Отож, у Б. Обами акцентовано на предметі ПрМ, важливості того, про що йтиметься, напр.:

Presidential Memorandum – Deferred Enforced Departure for Liberians

Натомість у ПрМ Д. Трампа зроблено наголос на адресаті – очевидно, для підкреслення важливості виконання обов'язків, покладених на певних державних службовців. Через зосередження уваги на адресатові президент показує, хто відповідальний за виконання поставленого завдання та хто відповідатиме за його невиконання. Такі частково змінні елементи, як дата, назва, адресат, предмет, вказівка щодо опублікування, також структурно наявні у ПрМ, напр.:

Presidential Memorandum for the secretary of Defense

Щодо факультативних елементів, які фігурують у самій назві ПрМ, то незмінними залишилися такі з них: *presidential determination, letter, message, notice*. Але окремі меморандуми отримали додаткові елементи:

1) *Presidential Memorandum – National Security* *напр.:*

National security Presidential Memorandum on Strengthening the Policy of the United States Toward Cuba

У проаналізованих ПрМ Б. Обами виділено п'ять тематичних груп, а саме: 1) щодо організаційного забезпечення структур і відомств з питань внутрішньої політики; 2) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств із питань зовнішньої політики; 3) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств у військових питаннях; 4) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств із питань боротьби з тероризмом; 5) щодо організації святкування національних свят [3].

Таблиця 1

Кількість меморандумів Дональда Трампа 2017 р.

Jan.	Feb.	March	April	May	June	July	Aug.	Sept.	Oct	Nov	Dec
11	1	5	11	3	15	9	8	14	12	11	14

У ПрМ Д. Трампа відбулися зміни в тематичних групах. Поділ здійснено з урахуванням лексем-специфікаторів, що визначають належність тексту до конкретної тематичної групи.

Усі ПрМ поділено на 3 тематичні групи:

- 1) щодо організаційного забезпечення структур і відомств із питань внутрішньої політики;
- 2) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств із питань зовнішньої політики;
- 3) щодо організаційного забезпечення роботи структур і відомств у питаннях безпеки.

Як видно з Рис. 1 і Табл. 2, найчисельнішою тематичною групою є ПрМ із питань безпеки (загалом 51 випадки), другою за чисельністю групою є ПрМ із питань внутрішньої політики (загальна кількість 39 меморандумів), останнє місце займає група ПрМ із питань зовнішньої політики (24 ПрМ).

Зіставлення з тематичними групами ПрМ Б. Обами засвідчує, що з'явилася нова тематична група, пов'язана з урегулюванням питань безпеки. До неї ми додали меморандуми, які стосувалися військових питань, оскільки їх було небагато, та головною їхньою метою є боротьба з потенційними загрозами, які можуть виникнути у США. Президент акцентує на гарантуванні безпеки у США.

Гіпотетично можна стверджувати, що для кожної з виділених тематичних груп характерні осо-

бливі мовнокультурні коди. Здійснено вибіркового аналізу мовнокультурного коду кожної з груп, адже процес продукування ПрМ триватиме до завершення терміну правління чинного президента США.

Розглянемо найбільшу за обсягом тематичну групу ПрМ – меморандуми щодо організаційного забезпечення структур і відомств у питаннях безпеки. Загалом видано 51 ПрМ, що стосуються цих питань. Для вибіркового аналізу взято ПрМ за 4 квітня 2017 р. Програма виявляє такі основні референтні поля в цьому ПрМ: SOCIAL GROUP → SECURITY. Референтне поле SOCIAL GROUP розкривається через лексеми: *president, vice president, secretary, chairman, director, chief, administrator*. Референтне поле SECURITY розкривається через лексему *security*.

У цьому меморандумі йдеться про важливість гарантування безпеки американського народу. Президент Дональд Трамп дає чіткі настанови урядовим структурам та відомствам для досягнення поставлених завдань:

As President, my highest priority is to ensure the safety and security of the American people. In order to advise and assist me in executing this solemn responsibility, as well as to protect and advance the national interests of the United States at home and abroad, I hereby direct that my system for national security policy development and decision making shall be organized as follows.

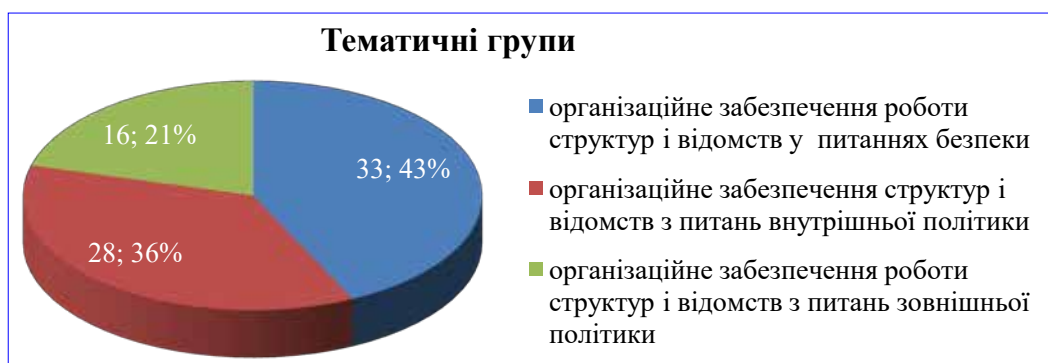

Рис. 1. Основні тематичні групи президентських меморандумів Дональда Трампа

Таблиця 2

Поділ ПрМ за тематичними групами з урахуванням місяця видання

	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG	SEP	OCT	NOV	DEC
З питань зовнішньої політики	2		1	1	1	6	1		4	2	3	3
З питань внутрішньої політики	7	1	2	5		3		4	6	4	3	4
З питань безпеки	2		2	5	2	6	8	4	4	6	5	7

Аналіз лексичного наповнення виявлених референтних полів засвідчує, що досліджуваний ПрМ спрямовано на забезпечення стабільності в державі й гарантування безпеки для громадян США.

Другою за обсягом є тематична група, присвячена питанням внутрішньої політики (39 меморандумів). У меморандумі від 25 вересня 2017 р. програма виявляє основне референтне поле EDUCATION та його зв'язок із референтним полем SOCIAL GROUP. МКК цього меморандуму є SOCIAL GROUP → EDUCATION. Референтне поле SOCIAL GROUP розкривається через слова і словосполучення: *secretary, president, director, secretary of education*. Референтне поле EDUCATION розкривається через слова і словосполучення: *education, school, student, course, high school, department of education*.

У зазначеному меморандумі йдеться про покращення системи освіти та підвищення якості доступу до освіти в галузях комп'ютерних наук, технологій і математики:

The Secretary of Education (Secretary) shall, consistent with law, establish the promotion of high-quality STEM education, including Computer Science in particular, as one of the priorities of the Department of Education.

Зв'язок референтних полів та їх наповнення свідчать, що цей ПрМ спрямовано на покращення системи освіти у США.

Третя за обсягом тематична група досліджуваних меморандумів – висловлення щодо організаційного забезпечення структур і відомств із питань зовнішньої політики (24 меморандуми). Для вибіркового аналізу з цієї тематичної групи взято меморандум, що стосується ситуації в Україні.

У меморандумі від 29 вересня 2017 р. основним референтним полем є POLITICS. При цьому програма дала змогу встановити, що це поле пов'язане з референтними полями LAW, EUROPE. Отже, МКК меморандуму від 29 вересня 2017: POLITICS → LAW → EUROPE. Референтне поле POLITICS розкривається через лексеми: *democracy, secretary of state, secretary of treasury*.

Референтне поле LAW представлено словами та словосполученнями: *constitution, law*.

Референтне поле EUROPE розкривається в тексті лексемою *Ukraine*.

У цьому меморандумі президент США Д. Трамп делегував держсекретареві Р. Тіллерсону свої повноваження щодо виконання санкцій стосовно РФ за агресію проти України. Таким чином, Тіллерсон отримав функції і повноваження в рамках виконання Акта про протидію супротивникам Америки через Закон про санкції 2017 р., Закону про підтримку свободи України від 2014 р. і Закону про підтримку суверенітету, цілості, демократії та економічної стабільності України від 2014 р.:

By the authority vested in me as President by the Constitution and the laws of the United States of America ... I hereby delegate to the Secretary of State the functions and authorities vested in the President by the following provisions of the Countering America's Adversaries Through Sanctions Act of 2017 (Public Law 115–44) (the "Act")... respect to the national interest determination under section 5 of the Ukraine Freedom Support Act of 2014 (Public Law 113–272) (UFSA), as amended by the Act...

Аналіз лексичного наповнення виявлених референтних полів засвідчує, що досліджуваний ПрМ спрямовано на забезпечення демократичних процесів, територіальної цілості України та підтримання санкцій проти держави-агресора – Російської Федерації. Політика підтримки України з боку США залишається незмінною в обох президентів.

На завершальному етапі встановлено, що спільною рисою ПрМ є гібридність мовленнєвого жанру ПрМ. Із 20 січня 2017 р. написано та видано 31 документ, а саме: 16 листів, 8 записок та 7 повідомлень

Усі гібридні ПрМ Д. Трампа структурно мають спільні риси з ПрМ Б. Обама. Характерною ознакою є те, що 12 гібридних ПрМ президента Трампа спрямовані на питання зовнішньої політики США.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи, зазначимо, що перебуваємо на початковому етапі зіставних студій ПрМ президентів США. Перспективою дослідження є повний аналіз жанру ПрМ, оскільки Д. Трамп як чинний президент США і надалі продукуватиме документи, що стануть предметом подальшого дискурсологічного розгляду.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Денисюк Ю. І. Жанрова палітра американського президентського дискурсу. *Науковий вісник Східноєвроп. Нац. ун-ту імені Лесі Українки*. Серія : Філологічні науки. 2016. № 16. С. 96–102.
3. Денисюк Ю. І. Лінгвокультурне кодування президентських меморандумів Барака Обама 2009–2015 рр. *Studia Philologica* : збірник наук. праць / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. 2016. № 3. Київ. С. 97–104.

4. Денисюк Ю. І. Типи президентських меморандумів Барака Обама: структурні особливості. *Науковий вісник Дрогоб. держ. педагог. ун-ту імені Івана Франка*. Серія : Філологічні науки (мовознавство). 2016. № 5(1). С. 108–111.
5. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності : монографія. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.
6. Спиридовский О. В. Лингвокультурные характеристики американской президентской риторики как вида политического дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Воронеж, 2006. С. 24.
7. Хомутова Т. Н. Жанр как объект лингвистического исследования. *Вопросы лингвистики и методики преподавания языков в вузе* : сборник науч. тр. / под ред. Е. Н. Ярославовой. Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2002. С. 65–76.
8. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Москва : ИТДГК «Гнозис». 2004. 326 с.
9. Austerlühl F. The Great American Scaffold. Intertextuality and Identity in American Presidential Discourse. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2014. 338 p.
10. Politically Speaking : A Worldwide Examination of Language Used in the Public Sphere / ed. by Ofer Feldman, Christ'l De Landtsheer. Westport, Connecticut, 1998. 212 p.
11. White house. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/briefing-room/presidential-actions/presidential-memoranda> (last accessed: 19.07.2017).

Denysiuk Yu. I. COMPARATIVE ANALYSIS OF BARACK OBAMA AND PRESIDENT TRUMP'S PRESIDENTIAL MEMORANDA 2017

The article analyzes presidential memoranda of the former president of the USA Barack Obama (2009–2015) and acting President Donald Trump (2017). The first phase describes the results of the analysis of the structural features of the studied texts. It is highlighted, that in presidential memoranda of Donald Trump in partially variable elements changes have occurred. In Barack Obama's memoranda the subject of the memorandum has dubbed the name of the memorandum and since March 2017 Donald Trump's has duplicated the addressee and the name of the memorandum. Barack Obama focuses on the subject of the memorandum, he highlights the importance of what will be discussed. Donald Trump has emphasized the addressee – obviously to emphasize the importance of fulfilling the responsibilities of certain state employee. By focusing on the addressee, the president shows who is responsible for the task and who will be responsible for its failure. It has been discovered that there were some changes in thematic groups. The texts under study have been subdivided into three thematic groups: 1) Presidential Apparatus activities in the field of home policy issues; 2) Presidential Apparatus activities in the field of foreign policy issues; 3) Presidential Apparatus activities in the field of security issues. The largest thematic group is based on the field of security issues. A new thematic group based on the field of security is proposed. In that group the president focuses on ensuring US security. Based on the analysis of thematic groups, a selective analysis of the linguistic and cultural code of each group was carried out using an automated content analysis program. In the final phase it was discovered that the common feature to both memoranda are regarded as hybrid genres.

Key words: presidential memorandum, presidential discourse, president, structural elements, thematic groups, speech genre.